

INFOMATERJAL
VABATAHTLIKE MERE PÄÄSTJATE
KAASAMISEKS
POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMETI
ENNETUSALASESSE TEGEVUSSE

2017

Politsei ja piirivalve seaduse (PPVS) § 108⁶ lg 2 alusel peavad vabatahtlikul merepäästjal olema oskused vabatahtliku merepäästja tööks ning teadmised ennetustööks merepäästesündmuse ärahoidmise eesmärgil.

Antud infomaterjal on võrdsustatav vabatahtliku merepäästja esimese astme merepääste õppe ennetusalase õppemooduli mahuga.

Ühingu liikmete ennetustöö teadmisi kontrollitakse. Teadmiste vastavuse korral sõlmib Politsei- ja Piirivalveamet mittetulundusühinguga ennetustöö tegemise lepingu PPVS § 108³ ja § 108¹⁴ tähenduses.

Mõned mõisted

Õnnetus – ootamatu tahtmatu sündmus, mille tagajärjeks on oht inimese elule ja tervisele, keskkonnale ja/või materiaalsetele väärtustele.

Oht – riskiallikas või olukord, millega võib kaasneda kahju inimese elule, tervisele, varale või keskkonnale.

Ohutus – olukord, kus ei ähvarda oht kellegi ega millegi poolt ning kus ohuallikad on viidud miinimumi.

Riskikäitumine – käitumine, mis on seotud suurema vigastuste tekke võimalusega.

Ennetamine – abinõud, mille eesmärk on õnnetus ära hoida või vähendada õnnetuse korral kahju suurust.

Ennetustöö üldised eesmärgid

Ennetust saab kõige üldisemalt defineerida kui tegevust, mille eesmärk on millegi ärahoidmine.¹

Täpsemalt on ennetust valdkondade üleselt defineeritud kui ühe või mitme osapoolse tegevusi, et hoida ära, peatada või edasi lükata mõne ebasoovitava olukorra (nt haiguse, ohvriks langemise, uimastisõltuvuse) tekkimist või süvenemist teatud indiviidi jaoks või inimeste grupi seas.²

Ennetustöö on efektiivne, kui see on süsteemne, laiapõhjaline ja tõenduspõhine. Ennetustöö teostamiseks tuleb määratleda sihtgrupp ning eesmärgid (sh pikaajalised tegevuskavad), mida konkreetse sihtgrupi osas soovitakse saavutada. Ennetuse olemuse selgemaks lahtimõtestamiseks on järgnevalt ära toodud ennetuse eesmärkidest ja sihtrühmadest tulenev kolmetasandiline jaotus, mida valdavalt aktsepteeritakse tervikliku raamistikuna kõigile ennetuse vormidele ja neid kirjeldavatele definitsioonidele.

Esimene ehk universaalne (ka primaarne) ennetus on suunatud tervele populatsioonile, olenemata riski tasemest. Siia alla kuuluvad poliitikasuunad, mis tegelevad käitumismustrite ja praktikate struktuursete mõjutajatega ja näiteks programmid, mis õpetavad noortele oskusi vältimaks alkoholi, tubakat ja sõltuvust tekitavaid aineid.

Teine (ka selektiivne või valikuline) ennetus on suunatud nendele, kellel on kõrgendatud risk ebasoovitavasse olukorda sattumiseks. Siia alla kuuluvad näiteks tegevused, mis on suunatud madala haridustaseme ja sissetulekuga peredele.

Kolmas (ka näidustatud) ennetus on suunatud neile, kelle puhul juba esineb sümptomeid ebasoovitava olukorra esinemisest – antisotsiaalsest käitumisest, haiguse sümptomitest jne. Siia alla kuuluvad näiteks sekkumised, mis tegelevad korrakaitssüsteemiga juba kokku puutunud noortega, seades sihiks nende edasiste õigusrikkumiste ennetamise.³

¹ Collins, J. (2000). Preemptive prevention. *Journal of Philosophy* 97. 223–34.

² Tenglend, P. (2009) Health Promotion or Disease Prevention: A Real Difference for Public Health Practice? *Health Care Anal* 18. 203–221, lk 206.

³ Catalano, F., R., et al (2012). Worldwide application of prevention science in adolescent health. *Lancet* 379: 1653–1664, lk 1654.

Ennetustöö eesmärk on kujundada Eestis elukeskkond, kus igaüks loob ning väärtustab ohutust ja turvalisust. See omakorda aitab vähendada õnnetuste ja nendes hukkunute ning vigastatute arvu, samuti teisi õnnetustest tingitud kahjusid.

Politsei ennetustegevus ehk ohu ennetamine on teabe kogumine, vahetamine ja analüüs ning toimingute kavandamine ja elluviimine avalikku korda või muud turvalisust ähvardada võivate ohtude tõrjumiseks, sealhulgas süütegude ennetamine.

Politsei ennetustegevus on eelkõige suunatud inimeste teadlikkuse tõstmisele, hoiakute kujundamisele ning sotsiaalsete oskuste parandamisele. Ennetustegevust toetavad analüüsipõhine patrullitegevus ja politseilised järelevalve tegevused, sealhulgas politseireidid, mõjutusvahendite rakendamine jms.

Ennetustegevus peab olema teadus- või tõenduspõhine, võimalikult jätkusuutlik ning seotud tulemuslikkuse ja efektiivsuse järjepideva hindamisega. Ennetustöö tulemuslikkuse ja tõhususe hindamine on väga oluline osa ennetusprotsessist, sest ennetusprogrammide läbi viimine, ei tähenda automaatselt probleemide kadumist.

Kohaliku ja piirkondliku ennetustöö arendamiseks vajatakse riiklikku toetussüsteemi. Soovitav on, et olemasolevaid teadmisi ja oskusi kogutaks ning koordineeritaks riiklikul tasandil. Oluline on, et ühes piirkonnas tekkinud kogemused ja ekspertteadmised leiaksid rakendamist ka teistes piirkondades. Programmide väljatöötamine on nii keeruline ülesanne, et inimesed vajavad selle juures abi. Seetõttu on hea, kui **arendustöö toimub riiklikul tasandil ning praktiline töö piirkondlikul või kohalikul tasandil**. Kohalikul tasandil on vabatahtlikele merepäästeühingutele koostööpartneriks prefektuuride ja jaoskondade esindajad. Lepingulistest küsimustest, finantseerimisest ning koostöö kujundamisest aga Politsei- ja Piirivalveameti büroode ametnikud.

Politsei ennetustöö planeerimisel juhindutakse **Siseturvalisuse arengukava 2015-2020 (STAK)**, **Siseministeeriumi valitsemisala arengukava (VAAK)** ja sealt tulenevalt **Politsei tegevuskavas (ATK)** ettenähtud ülesannetest.

Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi politsei) ennetustegevuste läbi viimiseks koostatakse iga kalendriaasta alguses **politsei ennetustegevuste aastaplaan** (edaspidi aastaplaan), mille eesmärgiks on anda riiklikud suunad politsei ennetustöös. Aastaplaani põhjal valmivad **jaoskonnapõhised ennetustegevusplaanid**, kus kirjeldatakse jaoskondades läbi viidavate ennetustegevuste, nende mahud ja tegevuste läbiviimiseks vajalik eelarve koos selgitusega.

Aastaplaani elluviimisel lähtutakse politsei ennetustegevuste juhendist ning töös liiklusega võetakse arvesse liiklusjärelevalve aasta plaani. Tegevuste planeerimisel juhindutakse politsei poolt tellitud riskikäitumise teadlikkuse uuringust.

Veeohutuse alane ennetustöö

Väikelaeva omanike arv ja meremajanduse sektori turistide arv on mitmete aastate lõikes suurenenud. Samuti on merel hätta sattunud ja abi vajavate isikute arv aastatega kasvanud. Üha rohkem inimesi seovad vaba aja veetmise merelise tegevusega.

Politsei- ja Piirivalveameti statistika kohaselt vajas merealal päästmist 2014. ja 2015. a vastavalt 568 ja 577 isikut, mis ühtlasi eeldab suurema merepäästeressursi vajadust. Paraku on merepääste ressurss seotud kuludega ja see tegeleb valdavalt tagajärgedega, mitte probleemi endaga.

Eesti mereala suurus on üle 36 000 km², seetõttu võtab abi jõudmine kaugematesse mereala punktidesse paratamatult kauem aega. Veeohutuse alase ennetustööga saab tõsta inimeste teadlikkust ja parandada hoiakuid, mis aitab ohte ära tunda ja mereõnnetusse sattumist vältida.

Aastate lõikes on peamiseks õnnetuse tüübiks jätkuvalt **veesõidukite tehnilised rikked ja madalikule sõidud**. Paljude juhtumite puhul on tegemist hätta sattunud lõbusõidulustega, nagu kaatrid ja purjekad. Olulise grupi õnnetustesse sattuvatest alustest moodustavad ka purjelauad, kummipaadid, kanuud, süstad, kajakid ja aerupaadid. Hädasolijad ja abivajajad on reeglina spordiharrastajad ja huvimeresõitjad.

Enamik õnnetusi juhtub seetõttu, et **hinnatakse valesti mere- ja ilmastikuolusid ning oma võimeid**. Kui õnnetus juhtub, on see üldjuhul pöördumatu, kuna eelnevalt ei ole suunatud tähelepanu ohutusvarustusele (päästevesti kandmine) ja vette sattudes tekib hirm ning kaob kontroll olukorra üle. Veesõiduki tehniline seisukord vajab tähelepanu, kuna on juhtumeid, kus halvas seisus veesõidukid on uppunud.

Üheks suureks probleemiks on jätkuvalt **punaste signaalrakettide mitte eesmärgipärane kasutamine**. Piirirežiimi eeskirja kohaselt on keelatud punaste signaalrakettide kasutamine territoriaal- ja sisemerega ning Peipsi järve, Lämmijärve ja Pihkva järvega külgnevates valdades. Kulud, mida riik valehäirete selgitamiseks suunatud ressursi kasutamisel kannab, on suured.

Erinevate osapoolte vahel on oluline hea koostöö ja ühtne sõnum. Ennetustöö metoodika peamine printsiip on sõnumi järjepidev edastamine sihtgrupile. Eesmärk on ära hoida erinevate probleemide (näiteks uppumissurmade, paadi tehniliste rikete) teket ja süvenemist ning täiendada sihtgrupi teadmisi mereohutusest.

Eesmärgi hinnatakse perioodiliselt, 2017. aastal viiakse läbi järgmised tegevused:

1. Igas prefektuuris osaletakse Päästeameti poolt korraldatavatel üle-eestilistel **ohutuspäevadel**, kus teavitatakse elanikkonda ohutust käitumisest merel ja piiriveekogudel;
2. igas prefektuuris osaletakse **veeohutusega seonduvatel üritustel**;
3. igas prefektuuris viiakse läbi **vähemalt üks punase raketi õppepäev**;
4. ennetus- ja süüteomenetluse büroo **kaasajastab mere- ja piiriveekogude ohutuse infomaterjale** ning tellib vajalikud jaotusmaterjalid;
5. PPA kaasab **vabatahtlikud ennetustööle** ja korraldatakse ühiselt ennetusalaseid kampaaniaid ja üritusi;
6. **vabatahtlike osalemist ennetusalases tegevuses toetatakse** ja samuti hüvitatakse lepingu alusel ennetustöö tegemise vahetud kulud.

Sihtgrupid:

1. Lõbusõidualuste juhid ja kaasreisijad, harrastuskalamehed, jettidega sõitjad – oma kogemuste ja ilmastikuolude õige hindamine, vajalik varustus ja varustusega kaasnevad ohud (nt kalameeste kahlamispuhkstest tulenevad ohud), käitumine veekogul ning veekogu jääl, varustus paadis, päästevesti kandmine ja enesepäästevõtted, mereside, alkoholi tarbimine veekogul, punase raketi kasutamine (sh aegunud pürotehnikale tähelepanu pööramine), lähedaste teavitamise olulisus, merevalvekeskuse ja merepäästeüksuste kontaktandmed ning viimaste paiknemine.

2. Veekogudel erinevatel veesõidukitel sõitjad ning veespordi harrastajad (süstad, kanuud, surfilauad jne) – oma kogemuste ja ilmastikuolude hindamine, vajalik varustus ja käitumine veekogul, varustus veesõidukis, päästevesti kandmine ja enesepäästevõtted, alkoholi tarbimine veekogul, lähedaste teavitamise olulisus, merevalvekeskuse ja merepäästeüksuste kontaktandmed ning viimaste paiknemine.

3. Lapsed – mereohutus, käitumine veekogu ääres, veekogul või selle jääl, lähedaste teavitamise olulisus, enesepäästevõtted.

Veeohutuslane lisainfo

- Päästeameti teemaleht: www.veeohutus.ee
- Päästeameti Facebooki lehekülg: www.facebook.com/paasteamet
- Nõu saab küsida ka Päästeameti päästenõustajalt: www.paasteamet.ee/et/kodanikule/paeees-tenoustaja.html või päästeala infotelefonilt 1524
- PPA veebilehel juhised liiklemiseks merel ja piiriveekogudel: www.politsei.ee/et/nouanded/liiklemine-merel-ja-piiriveekogudel/
- Kasulikku infot leiab ka aadressilt www.kipper.ee
- PPA veebilehel juhised, kuidas käituda piirilähedasel alal: www.politsei.ee/et/nouanded/kaitumine-piirilahedasel-alal/
- Kordonite kontaktid: www.politsei.ee/et/kontakt/piiripunktid/
- PPA veebilehel jääolude info: www.politsei.ee/et/nouanded/jaaolud/index.dot
- Piiriveekogule registreerimine: www.piiriveekogu.ee
- MTÜ Selts Eesti Vetelpääste nõuanded: www.evps.ee/?page_id=6
- Veeteede Ameti kodulehel on info meresõiduohutuse erinevate valdkondade kohta, sealhulgas ka väikelaevade ülevaatuste läbiviimise, väikelaeva- ja jetijuhtide koolitajate kohta. Samuti on kättesaadavad mitmeid piirkondi tutvustavad navigatsiooni infolehed veeliikluse kohta: www.vta.ee/vaikelaevad/ Kodulehelt saab alla laadida Eesti rannikuvete lootsiraamatut ning igakuiselt avaldatakse informatsiooni navigatsioonikaartide korrigeerimiseks.
- Riigi Ilmateenistuse veebilehel mereilmateade: www.ilmateenistus.ee/meri/mereproгноosid
- Maanteeameti veebilehel jääteede trasside kaart ja juhised jääteel liikumise kohta: www.mnt.ee/index.php?id=10650